

ISSN 1822–119X

Mokytojų ugdymas. 2012. Nr. 18 (1), 82–101

Teacher Education. 2012. Nr. 18 (1), 82–101

Lota BOBROVA

Šiaulių universitetas • Šiauliai University

**KŪNO KULTŪROS IR
SPORTO STUDIJŲ PROGRAMŲ
STUDENTŲ VERTYBINIŲ
ORIENTACIJŲ SISTEMOS
RAIŠKA PAGRINDINĖSE
GYVENIMO SRITYSE**

**MANIFESTATION OF
THE SYSTEM OF VALUE
ORIENTATIONS OF STUDENTS
OF PHYSICAL EDUCATION AND
SPORTS STUDY PROGRAMMES
IN MAIN LIFE SPHERES**

Anotacija

Ieškant atsakymo, kas pastaruoju metu lemia kūno kultūros ir sporto studijų programų studentų asmenybinį kryptingumą, svarbu iširti, kurioms vertybėms jie teikia pirmenybę, kaip prisitaiko prie pakitusių gyvenimo sąlygų. Tuo tikslu siekta išaiškinti kūno kultūros ir sporto studijų programų studentų (I ir IV kursų) vertybines orientacijas, nustatyti, kurie vertybiniai prioritetai vyrauja tarp studentų, koks jų požiūris į svarbiausias gyvenimo sritis ir jose dominuojančias terminalines vertybes, kurios vertybės studentams yra svarbiausios, kaip pasireiškia šių procesų tarpusavio sąveika.

Pagrindiniai žodžiai: *studentai, vertybinės orientacijos, raiška, pagrindinės gyvenimo sritys.*

Įvadas

Vertybinės orientacijos yra vienas iš pagrindinių faktorių, nustatančių asmenybės gyvenimo strategijas, būdas asmenybei sąmoningai konstruoti savo gyvenimą sutinkamai su turimu ateities planu ar vizija (Божович, 2002). *Asmenybės vertybinė orientacija – tai subjekto kokybinė charakteristika ir jo brandumo kriterijus, dialektiškai sujungiantys savyje idealias ir realias, objektyvias ir subjektyvias, psichines ir socialines asmenybės, kaip nuosavo*

Abstract

Searching for an answer what currently determines personality's purposefulness of students studying physical education and sports study programmes, it is important to research which values they prioritise, how they adapt to changed life conditions. To do that, it was sought to find out value orientations of students studying physical education and sports study programmes (year one and four), identify their value priorities, attitude to the most important life spheres and terminal values dominating in them, the most important values, and how interaction of these processes manifest themselves.

Key words: *students, value orientations, manifestation, main life spheres.*

Introduction

Value orientations are one of the main factors determining personality's life strategies and the way for the personality to consciously construct its life according to the future plan or vision (Божович, 2002). *Value orientation of the personality is the subject's qualitative characteristics and criterion of its maturity, dialectically linking ideal and real, objective and subjective, psychic and social life spheres of the personality as a personal life subject.*

gyvenimo subjekto, gyvenimo puses. Gyvenimiškos veiklos, gyvenimo stiliaus projektavimą G. Allport (1998) pripažino kaip galimybę realiai tvarkyti savo gyvenimą, įveikiant baimes, netikrumą ir nerimą.

Šio tyrimo kontekste svarbi mokslininkų išvada, kad vertybės funkcionuoja socialiniame kontekste, kuriame priimami sprendimai. Tikrąsias vertybes reikia atrasti didelėje vertinimų įvairovėje, kad tai, kas pastovu ir nesaistoma laiko, taptų dvasingumo pagrindu (Vasiliauskas, 2005). Jų asmeninį ir visuomeninį reikšmingumą išreiškia socialinės normos, kurių esmę sudaro individualūs principai bei saviraiškos idealai, skatinantys aktyviai veikti: ne tik ginti savo vertybes nuo aplinkos spaudimo, bet ir jas teigti, realizuoti konkrečiais veiksmais (Kazlauskienė, 2001; Juodeikienė, 2004; Barkauskaitė, Gribniakas, 2007). Kaip teigia B. Kuzmickas (2001), vertybės ne tik padeda žmogui susivokti šiame sudėtingame pasaulyje, bet ir pasirinkti tai, kas kiekvienam individui jame atrodo tikrai prasminga. Nė viena vertybė nėra absoliuti ir besąlygiška, jų reikšmingumas priklauso nuo išsąmoninimo bei įsąmeninimo (personifikacijos) laipsnio. Todėl būtina nuolatinė refleksija, lemianti vertybių įprasminimą, jų autentiškumo suvokimą.

Kiekvienoje visuomenėje egzistuoja tam tikros bendrai suformuluotos vertybės bei siekiai, kiekvienam individui svarbūs gyvenimo orientyrai. Taigi, asmenybė, įsijungdama į visuomeninius santykius konkrečioje socialinėje-kultūrinėje erdvėje, *interiorizuoja* jos socialinę patirtį, sąlygojamą asmenybės vidinių struktūrų aktyvumo laipsniu, jos pozicijos išorinio pasaulio atžvilgiu (Rokeach, 1976, 1979). Visiems šiems procesams įgyvendinti reikalingas mechanizmas, sujungiantis juos į vieną visumą ir užtikrinantis perėjimą iš vienos asmenybės vystymosi stadijos į kitą. Vertybė, pertvarkyta į vertybinę orientaciją, ir yra šis mechanizmas.

Kūno kultūros ir sporto vertybių pažinimas, indoktrinavimo galimybių mokslinis gvilde-

According to G. Allport (1998), designing of life activities and lifestyle is a possibility to actually manage one's life, coping with fear, uncertainty and anxiety.

Important is researchers' conclusion that values function in the social context in which decisions are taken. Real values have to be discovered in a vast diversity of evaluations so that things that are constant and not bound by time will turn into the basis of spirituality (Vasiliauskas, 2005). Their personal and social significance is expressed by social norms, the essence of which are individual principles and self-expression ideals encouraging to act actively: not only to defend one's values from the pressure of the environment but also to state them and implement by concrete actions (Kazlauskienė, 2001; Juodeikienė, 2004; Barkauskaitė, Gribniakas, 2007). According to B. Kuzmickas (2001), values not only help people to understand this complicated world but also to choose what every individual finds really meaningful in it. None of the values is absolute and unconditional, their significance is determined by the degree of realisation and personification. Therefore, constant reflection is necessary, determining giving a sense to values and perception of their authenticity.

There are certain generally formed values, endeavours in every society as well as life landmarks that are important for every individual. Thus, when the personality gets involved into social relations in a concrete social-cultural space, it *interiorises* its social experience, determined by the degree of activeness of the personality's internal structures and by its position with regard to external world (Rokeach, 1976, 1979). Implementation of these processes requires a mechanism linking them into one whole and ensuring transition from one stage of personality development to another. The value reformed into value orientation is namely this mechanism.

Cognition of values of physical education and sport, scientific analysis of indoctrination

nimas bei praktinis pritaikymas yra viena iš svarbiausių humanistiškai orientuoto studentų fizinio ugdymo reformos sąlygų (Tamošauskas, 2000; Miškinis, 2002; Daukilas, Dumčienė, 2006; Barkauskaitė, Gribniakas, 2007). Gyvenimas technokratinėje visuomenėje, anot minėtų autorių, kelia globalaus ir lokalaus pobūdžio įtampą. Todėl ypač svarbi kūno kultūros ir sporto misija – padėti humanizuoti akademinio jaunimo gyvenimą, kaip fizinę ir psichinę darną (fiziškai ir psichiškai sveika, savo potencialą maksimaliai realizuojanti asmenybės atitinka modernios visuomenės idealą). Neatidėliotinu uždaviniu tampa ne tik studentų kūrybinio mąstymo plėtotė, bet ir gebėjimų rinktis, priimti sprendimus, formuoti savitą vertybinių orientacijų sistemą, ugdymas.

Šiuolaikiniame universitete fizinė ir sportinė veikla teikia studentui galimybių atsiskleisti, bendrauti su kitais, palaikyti ar gerinti savo buvimo kokybę, įgyti naujų žinių, rungtyniauti tarpusavyje, organizuoti ar teisėjauti ir ugdyti savo asmenybę (Bottenburg, 2005). Labiausiai pabrėžiama ugdomoji sporto funkcija kaip žmogiškųjų vertybių bei savybių perdavimo priemonė ir sportinės veiklos įtaka ugdytinio vertybių sistemos kaitai, įvairių socialinių ir kultūrinių individo poreikių formavimuisi ir patenkinimui (Šukys, 2001; Tilindienė, 2000; Meidus, Ivoškienė, Pečiūra, 2011). Pozityvus individo asmenybės unikalumo vystymasis sociumo vertybinių nuostatų apibrėžtyje, kartu atitinkantis vidinį individo pasaulį, atveria galimybes asmenybės fenomeno raiškai. Nuo to, kiek teisingai šiuolaikinėje visuomenėje bus pasirinktas pagrindinių asmenybės charakteristikų sampratos orientyras, labai priklausys vientisumo pojūtis socialiniame gyvenime, išreiškiamas vidinio žmogaus pasaulio su sociumo nustatytomis taisyklėmis, normomis ir nuostatomis, pusiausvyra.

Studentija šiandien atsidūrė neįtikėtinai sudėtingoje situacijoje. Neturint Lietuvoje aiškios jaunimo politikos bei valstybės palaikymo, prarandama viltis, kad inovatyvus, kūrybiškas profesionalus akademinio jaunimo

possibilities and practical application are the most important conditions of the reform of students' humanistically oriented physical education (Tamošauskas, 2000; Miškinis, 2002; Daukilas, Dumčienė, 2006; Barkauskaitė, Gribniakas, 2007). According to the said authors, life in a technocratic society raises global and local type tension. Therefore, particularly important is the mission of physical education and sports: to help to humanise life of academic youth as physical and psychic coherence. It becomes urgent both to develop students' creative thinking and the ability to choose, make decisions, form a peculiar system of value orientations.

At the modern university physical and sports activities provide the student with the possibilities to unfold, communicate with others, maintain or improve quality of their being, acquire new knowledge, compete with each other, organise or referee and develop their personality (Bottenburg, 2005). Most emphasis is given to the educational function of sport as a means of conveying human values and features and to the influence of sports activities on the shift in the system of the learner's system of values, on formation and meeting various social and cultural needs of the individual (Šukys, 2001; Tilindienė, 2000; Meidus, Ivoškienė, Pečiūra, 2011). Positive development of uniqueness of the individual's personality opens up possibilities for manifestation of the personality's phenomenon. Correct choice of the landmark of conceiving the main features of the personality in the modern society will significantly determine the feeling of integrity in social life, expressed by the balance between the man's internal world and rules, norms, approaches established by social environment.

Today, student body found itself in an unbelievably difficult situation. In the absence of clear youth policy and state support there is no hope that innovative, creative and professional potential of academic youth can be evaluated at the appropriate level and

potencialas gali būti įvertintas reikiamu lygiu ir paklausus darbo rinkoje. Tai apunkina studentams savo ateities orientacijų ir strategijų formulavimą bei realizavimą. Lietuvoje stebima situacija – universitetų absolventai stichiškai adaptuojasi prie dabartinių sąlygų, pasirinkdami tas normas ir vertybes, kurios jiems garantuoja finansinį nepriklausomumą, sėkmę, materialinį stabilumą (Čiužas, Ratkevičienė, 2000; Čiužas, 2001). Galima teigti, kad studentų gyvenimo stiliaus modeliai šiaandien kuriami socialinės rizikos ir neapibrėžtumo sąlygomis. Neturint aiškios vertybinių orientacijų sistemos, paklūstama tėkmei, ir gyvenimo planas iš esmės nerealizuojamas. Tokiu atveju žemėja saviveiksniškumo motyvacija, siaurėja dvasiniai – intelektualiniai interesai (Astra, 1994; Chaney, 1996; Bitinas, 2000; Grigas, 2001; Петрова, 2001; Jovaiša, 2003; Giddens, 2005; Zaclona, 2007), vertybinių orientacijų sistema.

Taigi, išsami literatūros šaltinių analizė, o taip pat mokslinių tyrimų, susijusių su būsimųjų kūno kultūros ir sporto pedagogų vertybinių orientacijų problema, stoka, lėmė šio tyrimo temos pasirinkimą. Jos esmė formuluojama probleminiu klausimu: *kokia vertybinių orientacijų sistema ir kaip ji reiškiasi pagrindinėse universitetinių studijų kūno kultūros bei sporto programų studentų gyvenimo srityse?*

Tyrimo objektas – vertybinės orientacijos.

Tyrimo tikslas: ištirti kūno kultūros ir sporto studijų programų studentų vertybines orientacijas, požiūrį į svarbiausias gyvenimo sritis ir jose dominuojančias vertybes.

Tyrimo metodologija ir metodai

Tyrimui pasirinktas I. G. Senino (Сенин, 1998) sudarytas (grindžiant M. Rokeach (1976) žmogiškųjų vertybių vertinimo metodika) terminalinių vertybių klausimynas, modifikuotas darbo autorės. Tyrimo duomenų interpretacija atlikta pagal terminalinių vertybių skales gyvenimo sričių viduje. Remiantis I. G. Senino metodika, kiekvienoje iš penkių

marketable in labour market. In Lithuania, university graduates spontaneously adapt to current conditions, choosing such norms and values which ensure their financial independence, success and material stability (Čiužas, Ratkevičienė, 2000; Čiužas, 2001). It can be stated that today students' lifestyle models are created in the conditions of social risk and uncertainty. Without clear system of value orientation they drift and in principal the plan of life is not implemented. In such case motivation of self-activation decreases, spiritual-intellectual interests narrow (Astra, 1994; Chaney, 1996; Bitinas, 2000; Grigas, 2001; Петрова, 2001; Jovaiša, 2003; Giddens, 2005; Zaclona, 2007) as well as the system of value orientations.

Thus, exhaustive analysis of literature sources and shortage of scientific researches related to the problem of value orientations of prospective physical education and sports teachers determined the choice of the research topic. Its essence is formulated as follows: *What is the system of value orientations? How does it manifest itself in main life spheres of students studying university type physical education and sports study programmes?*

Research subject – value orientations.

Research aim – to research value orientations of students studying physical education and sports study programme, their attitude to main life spheres and values dominating in them.

Research Methodology and Methods

The research employed I. G. Senin's (Сенин, 1998) drawn up (based on M. Rokeach's (1976) methodology of assessing human values) questionnaire of terminal values, modified by the author of the research. Research data were interpreted according to scales of terminal values within life spheres. Based on I. G. Senin's methodology, every of five life spheres contains eight scales of terminal values: *personal prestige, good material status; creativity; active social contacts; self-development, achievements; spiritual*

gyvenimo sričių yra po aštuonias terminalinių vertybių skales: *asmeninis prestižas; aukšta materialinė padėtis; kūrybiškumas; aktyvūs socialiniai kontaktai; saviugda; pasiekimai; dvasinis pasitenkinimas; asmenybės individualumo išsaugojimas*

I. G. Senino (1998) teigimu, vienam ir tam pačiam žmogui tenka atlikti įvairias funkcijas, skirtingo turinio veiklos rūšis, realizuoti jose tam tikrus socialinius vaidmenis. Tačiau savo panašumu šie ypatumai jungiasi į atskiras gyvenimo sritis. Kaip labiausiai tipiškas sritis, autorius išskiria: *profesinį gyvenimą; mokymąsi ir išsilavinimo siekį; šeiminių gyvenimą; visuomeninį gyvenimą; pomėgius*. Šias esmines gyvenimo sferas galima įvardyti *pirmuoju diagnostinio tyrimo konstruktu*.

Tikslinga pažymėti ir tai, kad kiekviena terminalinė vertybė, vienu ar kitu lygmeniu pasireiškianti visose įvardytose gyvenimo sferose, savo objektyvaus sąlygotumo stiprumo laipsniu lemia vienų ar kitų terminalinių vertybių realizavimą. Todėl gyvenimo sritys, darančios įtaką vertybių įgyvendinimui aukščiausiu laipsniu, yra reikšmingiausios. Tai leido įvardyti *antrąjį šio tyrimo diagnostinį konstrukta* – tam tikros gyvenimo srities, kaip vienos ar kitos terminalinės vertybės realizavimo šaltnio, reikšmingumą.

Klausimynas apima penkias gyvenimo sritis ir aštuonias terminalines vertybes. Jis sudarytas taip, kad kiekvieną identifikuojamą vertybę atspindėtų du teiginiai (1 lentelė). Jų reikšmingumas vertintas balais nuo 1 iki 5 (neturi jokios reikšmės – 1; turi nedidelę reikšmę – 2, turi tam tikrą reikšmę – 3; svarbu – 4; labai svarbu – 5). Kiekvieną iš penkių svarbiausių žmogaus gyvenimo sričių (profesinio gyvenimo, mokymosi ir išsilavinimo, šeiminių gyvenimo, visuomeninės veiklos ir pomėgių) atspindi po šešiolika teiginių. Jie analizuojami tiek identifikuojamos vertybės, tiek tam tikros žmogaus gyvenimo sferos aktualumo požiūriu.

satisfaction, preservation of personality's individuality.

According to I. G. Senin (1998), one and the same person has to carry out various functions, different types of activities, play certain social roles. However, these peculiarities have similarities and can be grouped as follows: *professional life; learning and endeavour of educatedness; family life; social life; hobbies*. These main life spheres can be named *the first construct of the diagnostic study*.

It is purposeful to note that every terminal value manifesting itself at one or another level in all named life spheres determines implementation of certain terminal values. Therefore, life spheres influencing implementation of values at the highest level are most significant. This enabled us to name *the second diagnostic construct of this research*: significance of a certain life sphere as a source of implementation of one or another terminal value.

The questionnaire encompasses five life spheres and eight terminal values. It is drawn up so that every identified value will be reflected by two statements (Table 1). Their significance is assessed by points from 1 to 5 (does not have any significance – 1; has small significance – 2, has certain significance – 3; is significant – 4; very significant – 5). Every of the five most important life spheres is reflected by 16 statements. These are analysed with regard to both identified value and relevance of a certain life sphere.

1 lentelė. Teiginiai vertybinių orientacijų reikšmingumui nustatyti
Table 1. Statements for Identification of Significance of Value Orientations

Vertybių pasireiškimo sritis / Sphere of value manifestation	Terminalinės vertybės / Terminal values	Vertybės profesiniame gyvenime / Values in professional life	Vertybės ir išsilavinimas / Values and educatedne	Vertybės šeimoje / Values in the family	Vertybės visuomeninėje veikloje / Values in social activities	Vertybės laisvalaikio užsiėmimuose / Values at leisure sessions
		5–20 teiginys / statement	21–36 teiginys / statement	37–52 teiginys / statement	53–68 teiginys / statement	69–84 teiginys / statement
Prestižas Prestige		8, 15	22, 32	37, 46	58, 67	71, 81
Materialinė padėtis Material status		9, 17	24, 36	38, 48	54, 62	74, 78
Kreatyvumas Creativity		19, 20	27, 21	47, 52	60, 63	73, 80
Aktyvūs socialiniai kontaktai Active social contacts		7, 13	26, 31	44, 50	57, 66	69, 77
Saviugda Self-development		11, 18	25, 28	43,45	56, 65	75, 83
Pasiekimai Achievements		5, 14	29, 34	40, 41	59, 68	70, 84
Dvasinis pasitenkinimas Spiritual satisfaction		6, 12	30, 35	39, 51	53, 61	76, 79
Individualumo išsaugojimas Preservation of individuality		9, 16	23, 33	42, 49	55, 64	72, 82

Šių metodikoje pateiktų vertybių subskalių tinkamumui įvertinti pasitelktas Cronbach alfa koeficiento rodiklis, kurio reikšmės – nuo 0,61 iki 0,73 (2 lentelė); gyvenimo sričių subskalių tinkamumo Cronbach alfa koeficiento rodiklio reikšmės – atitinkamai nuo 0,71 iki 0,79. Klausimyno tikslingumo (validumo) metodologinė charakteristika leidžia teigti, kad kiekvienos skalės konsistencijos koeficientai patikimi, ir tai rodo šių skalių tinkamumą.

Tyrimo duomenys analizuoti šiais aprašomosios statistikos rodikliais: vidurkiu (X), standartiniu nuokrypiu (SD) ir procentiniais dažniais. Požymių skirtumui įvertinti vartotas parametrinis *Stjudento kriterijus nepriklausomoms imtims* (Čekanavičius, Murauskas, 2001). Skirtumai laikytini reikšmingais, kai kriterijaus p – reikšmė mažesnė už nustatytą reikšmingumo lygmenį (0,05). Tyrimo du-

To evaluate suitability of given subscales of values the indicator of Cronbach alfa coefficient was employed, the scores of which are from 0,61 to 0,73 (Table 2); scores of indicator of Cronbach alfa coefficient of suitability of life spheres subscales – correspondingly from 0,71 to 0,79. Methodological characteristic of purposefulness of the questionnaire (validity) enables to state that consistency coefficients of every scale are reliable and this demonstrates reliability of these scales.

Research data were analysed using the following indicators of descriptive statistics: mean (X), standard deviation (SD) and percentage frequencies. To evaluate difference of features *Student's criterion for independent samples* (Čekanavičius, Murauskas, 2001) was used. Differences were treated as significant when the value of criterion p was less than

menų analizė atlikta SPSS for Windows programa (Pukėnas, 2005).

Vertybinių orientacijų tyrimo organizavimas ir tiriamųjų imtis. Tyrimas vykdytas 2010 m. Lietuvos kūno kultūros akademijoje (LKKA), Vilniaus pedagoginiame universitete (VPU, nuo 2010 metų – Lietuvos Edukologijos universitetas), Klaipėdos universitete (KU) ir Šiaulių universitete (ŠU), suderinus tai su administracijų vadovais, dėstytojais. Atsitiktinės nepriklausomos imties tūrį sudarė 444 kūno kultūros ir sporto nuolatinųjų studijų programų studentai (2 lentelė), nes nuolatinės studijos teikia tvirtesnį pagrindą ir kryptį socialiniams psichologiniams studento asmenybės, gyvenimo stiliaus projektavimo mechanizms.

the identified level of significance (0,05). The analysis of research data was performed using SPSS for Windows (Pukėnas, 2005).

Organisation of research into value orientations and the sample of the target group. The research was performed in 2010 at the Lithuanian Academy Physical Education (LAPE), Vilnius Pedagogical University (VPU, from 2010, Lithuanian University of Educology), Klaipėda University (KU) and Šiauliai University (ŠU), having received approval of administration representatives and lecturers. Independent random sample consisted of 444 students of full-time physical education and sports study programme (Table 2).

2 lentelė. Tyrimo dalyvių charakteristika
Table 2. Characteristics of Research Participants

Studijuojantys nuolatinėse studijose / Studying full-time														
Amžiaus grupė – iki 25 metų / Age group: under 25														
Universitetas	Lytis / Gender				Kursas / Year								Iš viso / In total	
	Vyrai / Males		Moterys / Females		I kursas / year		II kursas / year		III kursas / year		IV kursas / year			
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
ŠU	68	66,0	34	34,0	31	30,0	29	28,0	22	22,0	20	20,0	102	23,0
KU	71	68,0	33	32,0	30	29,0	20	19,0	26	25,0	28	27,0	104	23,0
LKKA	56	55,0	46	45,0	32	31,0	22	22,0	28	27,0	20	20,0	102	23,0
VU	80	59,0	56	41,0	37	27,0	35	26,0	30	22,0	34	25,0	136	31,0
Iš viso / In total	275	62,0	169	38,0	130	29,0	106	24,0	106	24,0	102	23,0	444	100

Kiekybinio vertybinių tyrimo atsitiktinė nepriklausoma imtis iš 444 tiriamųjų sudaryta „puokštės“ arba serijiniu principu. Šiame tyrime taikyta dvipakopė tiriamųjų atranka. Pirmiausia pagal atsitiktines lenteles buvo išrenkamos tiriamųjų grupės tų universitetų, kuriuose rengiami būsimieji kūno kultūros ir sporto specialistai, o po to buvo tiriami visi tų grupių I–IV kurso studentai.

Independent random sample consisting of 444 students was drawn up following the serial principle. Two-stage selection of the target group was applied in this research. First, following random tables, target groups were selected from the universities which train specialists of physical culture and sports and then, all first-fourth year students of these groups were researched.

Prieš tyrimą respondentams paaiškintas jo tikslas, klausimyno sudarymo metodika, duomenų analizės skelbimo sąlygos. Anketos buvo pildomos per akademinius užsiėmus. Vykdamas tiriamųjų apklausą, laikytasi etinių ir teisinių tyrimo principų.

Vertybinių orientacijų raiškos ypatumai amžiaus ir lyties specifiškumo aspektu

Vertybės formuojasi ir bręsta labai ilgai (Malinauskas, 2010), be to, veikiamos įvairių vidinių ir išorinių veiksnių, nuolat kinta. Ypač sparti jų kaita pastebima, būtent, jaunystės laikotarpiu. Todėl kūno kultūros ir sporto studijų programų studentų vertybių kaitos tyrimai ypač aktualūs jų dinamiško gyvenimo stiliaus projektavimo kontekste.

Šis tyrimas teikia galimybių išsiaiškinti vertybinių orientacijų ir pagrindinių gyvenimo sričių svarbumą studentų amžiaus (5 lentelė) ir lyties aspektu (6 lentelė). Tiriant kūno kultūros ir sporto studijų programų studentų požiūrį į vertybes, pirmiausia atkreiptas dėmesys į jų svarbumo pripažinimą. Manoma, kad tiriamieji, skirdami vertybei tam tikrą rangą, išreiškė ir jos svarbumo pripažinimo laipsnį, o kartu ir savo požiūrį į tą ar kitą vertybę.

Kūno kultūros ir sporto studijų programų studentų vertybių svarbos tyrimo rezultatai parodė (3 lentelė), kad tiek I, tiek ir IV kurso studentams reikšmingiausia vertybė yra *pasiekimai* (vidurkio reikšmės: I kurso studentų – 36,79, IV kurso studentų – 37,54 balo). Tam, be abejonės, įtakos turi nuolatinis sportinių rezultatų siekimas sporte, aukštas savęs vertinimas. Abiejų kursų tiriamieji apytiksliai vienodą (ir itin reikšmingą) svarbumą teikia *materialinei gerovei* ir *socialiniams kontaktams*. Tyrimas parodė, kad ketvirtakursiams dvasinis pasitenkinimas yra patikimai svarbesnis ($t = -2,26$; $p < 0,05$) nei pirmakursiams. Anot I. G. Senino (1991), orientavimasis į dvasinį pasitenkinimą rodo, jog žmogui svarbu išspręsti moralinio teisingumo klausimus, užtikrinti, kad veikla būtų įdomi, nuolat keistūsi,

Before the research, its aim, methodology of the questionnaire, conditions of announcing analysis of data were explained to respondents. Questionnaires were filled in during academic sessions. Ethical and legal principles were followed.

Peculiarities of Manifestation of Value Orientations in the Aspect of Age and Gender Specificity

Values are formed and mature very long (Malinauskas, 2010); besides, they constantly change under the influence of various internal and external factors. Their change is particularly fast in youth. Therefore, research into value changes of students studying physical education and sports study programme are particularly relevant in the context of designing their dynamic lifestyle.

This research provides with the possibilities to find out the importance of value orientations and key life spheres from the perspective of students' age (Table 5) and gender (Table 6). The research focused on acknowledgement of importance of values. It is maintained that the target group, giving a certain rating to a value, expressed the degree of acknowledgement of its importance and at the same time their attitude to one or another value.

Research results demonstrated (Table 3) that the most significant value was *achievements* (mean values: of first year students – 36,79, of fourth year students correspondingly – 37,54 points). This is of course influenced by constant pursuit of sports results and high self-assessment. The target groups of both years maintain that *material welfare* and *social contacts* are particularly significant. The research demonstrated that for fourth year students spiritual satisfaction was reliably more important ($t = -2,26$; $p < 0,05$) than for first year students. According to I. G. Senin (1991), orientation to spiritual satisfaction demonstrates that the man finds it important

svarbu savo susidomėjimo objektui skirti itin daug dėmesio. Vidurkio reikšmė (34,9 balo) atskleidžia, kad visų amžiaus grupių studentai apytiksliai vienodai vertina prestižą. Statistiškai patikimų skirtumų tarp I ir IV kurso būsimųjų sporto pedagogų pagal materialinės gerovės vertinimą nenustatyta ($t = -1,169$; $p > 0,05$). Būtina pabrėžti, kad individualumo išsaugojimas yra vienodai reikšmingas tiek I, tiek ir IV kurso tiriamiesiems (vidurkio reikšmės atitinkamai $-34,0$ ir $34,7$ balo).

to solve moral fairness issues and ensure interesting and constantly changing activities. The mean value (34,9 points) discloses that students of all age groups value prestige approximately equally. Evaluating material welfare, no statistically reliable differences between first and fourth year students were identified ($t = -1,169$; $p > 0,05$). It must be emphasised that preservation of individuality is equally important to both target groups (mean values are correspondingly 34,0 and 34,7 points).

3 lentelė. I ir IV kurso tiriamųjų vertybinių orientacijų reikšmingumas: statistiniai rodikliai
Table 3. Significance of First and Fourth Year Surveyed Persons' Value Orientations: Statistical Indicators

Terminalinės vertybės Terminal values	Kursas Year	N	Vidurkio reikšmė Mean value	Standartinis nuokrypis Standard deviation	Standartinė paklaida Standard error	t kriterijaus reikšmė t criterion value	Patikimumo lygmuo p Reliability level p
Prestižas Prestige	I	130	34,90	5,52	0,48	-1,169	0,243
	IV	102	35,68	4,46	0,44		$p > 0,05$
Materialinė gerovė Material welfare	I	130	35,80	5,29	0,46	-1,388	0,166
	IV	102	36,70	4,42	0,43		$p > 0,05$
Kreatyvumas (kūrybiškumas) Creativity	I	130	36,58	5,10	0,44	-1,214	0,226
	IV	102	37,36	4,49	0,44		$p > 0,05$
Aktyvūs socialiniai kontaktai Active social contacts	I	130	35,99	5,86	0,51	-0,617	0,538
	IV	102	36,42	4,35	0,43		$p > 0,05$
Tobulėjimo galimybės Improvement possibilities	I	130	34,73	6,19	0,54	-1,061	0,290
	IV	102	35,52	4,83	0,47		$p > 0,05$
Pasiekimai Achievements	I	130	36,79	5,21	0,45	-1,198	0,232
	IV	102	37,54	4,14	0,41		$p > 0,05$
Dvasinis pasitenkinimas Spiritual satisfaction	I	130	33,62	5,25	0,46	-2,261	0,025
	IV	102	35,09	4,47	0,44		$p < 0,05$
Individualumo išsaugojimas Preservation of individuality	I	130	34,06	5,10	0,44	-0,962	0,337
	IV	102	34,71	5,04	0,49		$P > 0,05$

Analizuojant vertybių svarbą lyties specifiškumo aspektu (4lentelė), nustatyta, kad tiek moterims, tiek vyrams vienodai svarbi tobulėjimo galimybė ($t = -1,83$; $p < 0,05$), individualumo išsaugojimas ($t = -0,99$; $p > 0,05$), dvasinis pasitenkinimas ($t = -1,12$; $p > 0,05$). Patikimu skirtumu moterims, lyginant su vyrais, yra svarbesnis prestižas ($t = -2,53$; $p < 0,05$), pasireiškiantis siekiu turėti darbą ar visuomenėje vertinamą profesiją; materialinė gerovė ($t = -2,35$; $p < 0,05$), garantuojanti aukštą darbo užmokestį bei kitus tos gerovės būdus; kreatyvumas ($t = -4,06$; $p < 0,001$), pasireiškiantis pastangomis naujais kūrybos elementais praturtinti / papildyti savo gyvenimą, profesinės veiklos pokyčius; aktyvūs socialiniai kontaktai ($t = -2,107$; $p < 0,05$) ir pasiekimai ($t = -2,47$; $p < 0,05$).

Analysing the importance of values in the aspect of gender specificity (Table 4), it was identified that improvement possibility ($t = -1,83$; $p < 0,05$), preservation of individuality ($t = -0,99$; $p > 0,05$) and spiritual satisfaction ($t = -1,12$; $p > 0,05$) were equally important for both women and men whilst prestige ($t = -2,53$; $p < 0,05$), manifesting itself by pursue to have a job or a profession that is valued in the society; material welfare ($t = -2,35$; $p < 0,05$), ensuring high salary and other ways of that welfare; creativity ($t = -4,06$; $p < 0,001$), manifesting itself by efforts to enrich/supplement their lives, changes in professional activities with new creative elements; active social contacts ($t = -2,107$; $p < 0,05$) and achievements ($t = -2,47$; $p < 0,05$) were more important for women than men by reliable differences.

4 lentelė. Skirtingų lyčių tiriamųjų vertybinių orientacijų struktūra ir reikšmingumas: statistiniai rodikliai

Table 4. Structure and Significance of the Value Orientations of Different Genders of Surveyed Persons: Statistical Indicators

Terminalinės vertybės Terminal values	Lytis Gender	N	Vidurkio reikšmė Mean value	Standartinis nuokrypis Standard deviation	Standartinė paklaida Standard error	t kriterijaus reikšmė t criterion value	Patikimumo lygmuo p Reliability level p
Prestižas Prestige	Vyrai / Males	275	35,17	4,90	0,29	-2,538	0,012
	Moterys / Females	169	36,38	4,88	0,37		p < 0,05
Materialinė gerovė Material welfare	Vyrai / Males	275	36,25	4,95	0,29	-2,359	0,019
	Moterys / Females	169	37,38	4,81	0,37		p < 0,05
Kreatyvumas (kūrybiškumas) Active social contacts	Vyrai / Males	275	36,69	5,00	0,30	-4,064	.000
	Moterys / Females	169	38,58	4,36	0,33		p < 0,001
Aktyvūs socialiniai kontaktai Active social contacts	Vyrai / Males	275	36,10	5,00	0,30	-2,107	0,036
	Moterys / Females	169	37,08	4,37	0,33		p < 0,05
Tobulėjimo galimybės Improvement possibilities	Vyrai / Males	275	35,05	5,44	0,32	-1,833	0,067
	Moterys / Females	169	36,00	5,07	0,39		$p > 0,05$
Pasiekimai Achievements	Vyrai / Males	275	37,04	4,68	0,28	-2,471	0,014
	Moterys / Females	169	38,14	4,43	0,34		p < 0,05

4 lentelės tęsinys
Continued of the Table 4

Terminalinės vertybės Terminal values	Lytis Gender	N	Vidurkio reikšmė Mean value	Standartinis nuokrypis Standard deviation	Standartinė paklaida Standard error	<i>t</i> kriterijaus reikšmė <i>t</i> criterion value	Patikimumo lygmuo <i>p</i> Reliability level <i>p</i>
Dvasinis pasitenkinimas Spiritual satisfaction	Vyrai / Males	275	34,52	4,83	0,29	-1,126	0,261
	Moterys / Females	169	35,05	4,77	0,36		<i>p</i> > 0,05
Individualumo išsaugojimas Preservation of individuality	Vyrai / Males	275	34,45	5,08	0,30	-0,990	0,323
	Moterys / Females	169	34,95	5,15	0,39		<i>p</i> > 0,05

Svarbiausių gyvenimo sričių prioritetiškumo amžiaus aspektu (5 lentelė) analizė leidžia teigti, kad profesinis gyvenimas, kuriam skiriama reikšmingiausia (kaip ir pomėgiams) vieta tarp pagrindinių gyvenimo sričių, IV kurso tyrimo dalyviams yra patikimai ($t = -2,16$; $p < 0,05$) svarbesnis nei I kurso šių studijų programų studentams. Galima daryti prielaidą, kad vyresniųjų kursų studentams išsilavinimas tampa instrumentine vertybe, padedančia siekti gyvenimo tikslų, savęs realizavimo.

Pomėgių sritis (laisvalaikis) IV kurso tiriamiesiems yra patikimai ($t = -2,19$; $p < 0,05$) svarbesnė nei pirmakursiams. *Mokymasis* ir *išsilavinimas*, *šeima* ir *visuomeninis* gyvenimas yra vienodai svarbūs abiejų tiriamųjų grupių studentams.

Ištyrus skirtingų lyčių kūno kultūros ir sporto studijų programų studentų gyvenimo sričių svarbą (6 lentelė), akivaizdu, kad *profesinė* sritis moterims yra patikimai ($t = -3,71$; $p < 0,001$) svarbesnė nei vyrams. Galima teigti, kad moterys itin daug dėmesio skiria būsimai profesinei veiklai, suvokdamos, kad ji yra žmogaus gyvenimo esmė. Tyrimas parodė, kad ir mokymosi sritis tiriamosioms yra patikimai ($t = -2,66$; $p < 0,01$) svarbesnė, lyginant su jų bendrakursiais vyrais. Šis faktas atpindi dažnesnį studentų siekį kelti savo išsilavinimo lygį, plėsti akiratį.

The analysis of priorities of main life spheres in the aspect of age (Table 5) enables to state that professional life, which is given the most significant place (like hobbies), for fourth year students is reliably ($t = -2,16$; $p < 0,05$) more important than for first year students. It can be assumed that for senior students educatedness becomes an instrumental value that helps to seek life goals and self-actualisation.

The area of *hobbies* (leisure) for fourth year students is reliably ($t = -2,19$; $p < 0,05$) more important than for first year students. *Learning* and *educatedness*, *family* and *social life* are equally important for students of both target groups.

Having researched the importance of life areas by gender (Table 6), it is obvious that the *professional* area for women is reliably ($t = -3,71$; $p < 0,001$) more important than for men. It can be stated that women pay particularly much attention to prospective professional activities, perceiving that it is the essence of human life. The research disclosed that the sphere of learning is reliably ($t = -2,66$; $p < 0,01$) more important for women, compared to their group mates men. This fact reflects female students' more frequent objective to improve the level of educatedness and broaden their horizon.

5 lentelė. I ir IV kurso tiriamųjų gyvenimo sričių svarbos statistiniai rodikliai

Table 5. Statistical Indicators of Importance of First and Fourth Year Surveyed Persons' Life Areas

Gyvenimo sritys Life areas	Kursas Year	N	Vidurkio reikšmė Mean value	Standartinis nuokrypis Standard deviation	Standartinė paklaida Standard error	t kriterijaus reikšmė t criterion value	Patikimumo lygmuo p Level of reliability p
Profesinis gyvenimas Professional life	I	130	56,13	8,68	0,76	-2,159	0,032
	IV	102	58,36	6,53	0,64		p < 0,05
Mokymasis ir išsilavinimas Learning and educatedness	I	130	54,72	7,29	0,63	-1,024	0,307
	IV	102	55,65	6,34	0,62		p > 0,05
Šeima Family	I	130	54,37	8,44	0,74	-0,991	0,323
	IV	102	55,39	6,75	0,66		p > 0,05
Visuomeninis gyvenimas Social life	I	130	55,30	8,53	0,74	-0,758	0,449
	IV	102	56,07	6,64	0,65		p > 0,05
Pomėgiai (laisvalaikis) Hobbies (leisure)	I	130	58,10	7,58	0,66	-2,186	0,030
	IV	102	60,20	6,80	0,67		p < 0,05

6 lentelė. Skirtingų lyčių tiriamųjų gyvenimo sričių svarbos statistiniai rodikliai

Table 6. Statistical Indicators of Importance of Life Areas of Surveyed Persons by Genders

Gyvenimo sritys Life areas	Lytis Gender	N	Vidurkio reikšmė Mean value	Standartinis nuokrypis Standard deviation	Standartinė paklaida Standard error	t kriterijaus reikšmė t criterion value	Patikimumo lygmuo p Level of reliability p
Profesinis gyvenimas Professional life	Vyrai Males	275	56,97	7,60	0,45	-3,715	0,000
	Moterys Females	169	59,71	7,45	0,57		p < 0,001
Mokymasis ir išsilavinimas Learning and educatedness	Vyrai Males	275	55,05	6,88	0,41	-2,660	0,008
	Moterys Females	169	56,83	6,77	0,52		p < 0,01
Šeima Family	Vyrai Males	275	55,34	7,67	0,46	-0,46	0,964
	Moterys Females	169	55,37	7,05	0,54		p > 0,05
Visuomeninis gyvenimas Social life	Vyrai Males	275	55,46	7,51	0,45	-2,473	0,014
	Moterys Females	169	57,20	6,60	0,50		p < 0,05
Pomėgiai (laisvalaikis) Hobbies (leisure)	Vyrai Males	275	58,97	7,04	0,42	-2,900	0,004
	Moterys Females	169	60,96	6,95	0,53		p < 0,01

Visuomeninio gyvenimo sritis moterims, lyginant su vyrais, patikimu skirtumu ($t = -2,47$; $p < 0,05$) taip pat yra svarbesnė. Vadinasi, vyrai skiria mažiau dėmesio visuomeninio gyvenimo problemoms. Didesnę svarbą *laisvalaikiui* patikimu skirtumu ($t = -2,90$; $p < 0,01$) teikia moterys. Tik *šeiminio* gyvenimo sritį pagal jos svarbumą tiek vyrai, tiek moterys vertina vienodai.

Vertybinių orientacijų struktūra ir gyvenimo sričių prioritetiškumas amžiaus ir lyties aspektu

Išskirtinį šio tyrimo mokslinį interesą sužadino labai aukšti vertybių bei gyvenimo sričių įvertinimo rodikliai, konstatuojantys, kuri vertybė ar sritis iš tikrųjų yra prioritetinė. Apskaičiuota, kiek procentų skirtingos lyties ir amžiaus tiriamųjų reikšmingai (t. y. 40–50 balų vertybėms ir 64–80 balų gyvenimo sritims) įvertino kiekvieną vertybę ar sritį. Vertybių dinamika atskleista ranguojant jas nuo pirmos (svarbiausios) iki aštuntos (mažiausiai svarbios).

Tyrimo duomenys parodė (7 lentelė), jog tiek I (32 %), tiek IV (35 %) kursų kūno kultūros ir sporto studijų programų studentai pirmenybę teikia pasiekimų ir kūrybingumo vertybėms, kurios rangavimo skalėje užima aukščiausias pakopas, būtent, 1-ą ir 2-ą vietas. Galima teigti, kad tiriamieji siekia save realizuoti kūrybiniais gebėjimais, suinteresuoti visų savo gyvenimo sričių pozityviais pokyčiais. Dėmesio vertas faktas, kad pirmakursiams kur kas svarbesnės atrodo tobulėjimo galimybės (3-oji vieta), lyginant su ketvirtakursiais (6-oji vieta). Tai rodo, kad pirmojo kurso studentai siekia pažinti save, savo charakterio ypatumus, gebėjimus. Tikėtina, kad studijų procese jie sieks tobulėti, maksimaliai išnaudoti visas potencialias galimybes. Nelauktai išryškėjo, kad studentai prioritetiškais nelaiko *dvasinį pasitenkinimą* ir *individualumo išsaugojimą* bei *aktyvų socialinį bendravimą*. Tiriamieji, matyt, menkai siekia moralinio pasitenkinimo

The sphere of *social life* by reliable difference ($t = -2,47$; $p < 0,05$) is more important for women compared for men. Hence, men pay less attention to social life problems. More importance to *leisure* is attached by women by reliable difference ($t = -2,90$; $p < 0,01$). It is only the sphere of *family* that is equally evaluated by men and women.

Structure of Value Orientations and Priorities of Life Spheres with regard to Age and Gender

Exceptional scientific interest was aroused by very high indicators of values and life spheres demonstrating which value or sphere is really prioritised. It was calculated what percentage of different genders and ages significantly (i.e. 40-50 points for values and 64-80 points for life spheres) evaluated every value or sphere. Dynamics of values was disclosed grading them from the first (the most important) to the eight (the least important).

Research data demonstrated (Table 7) that both first (32 %) and fourth (35 %) year students prioritised values of achievements and creativity, which in the rating scale occupy the highest stages, namely 1 and 2 places. It can be stated that the target group seeks self-actualisation through their creative abilities, are interested in positive changes in all life spheres. It should be noted that first year students find improvement possibilities much more important (3 place) than fourth year students (6 place). This shows that first year students seek to cognate themselves, peculiarities of their character, abilities. It is likely that they will seek improvement in the study process and try to maximally use all potential possibilities. It was unexpected to find out that students did not prioritise *spiritual satisfaction*, *preservation of individuality* and *active social communication*. Most probably the target group poorly seeks moral satisfaction in main life spheres; it is not important for them to do what is interesting and what provides

pagrindinėse gyvenimo sferose, jiems nėra svarbu daryti tai, kas įdomu ir teikia pasitenkinimą. Šią prielaidą patvirtina tai, kad turinys / piniginis siekinys, lyginant su dvasinėmis ir kitomis analogiškoms vertybėmis, užima gana aukštą – ketvirtą vietą tarp IV kurso studentų ir penktąją vietą tarp I kurso studentų. Tai atspindi geros materialinės padėties viziją. Galima teigti, kad tiriamieji neabejoja, jog materialinė gerovė yra pagrindinė sąlyga gyvenimo pilnatvei. Tokią materialinę padėtį jie suvokia kaip savigarbos ir savivertės pagrindą. Apskritai duomenys rodo, kad statistiškai patikimų skirtumų skalėje tarp I ir IV kurso studentų nenustatyta.

satisfaction. This assumption is confirmed by property/monetary objective, compared to spiritual and other analogous values; it occupies quite high fourth place among fourth year students and fifth place among first year students. This reflects the vision of good material status. It can be stated that the target group does not doubt that material welfare is the main condition of fullness of life. They perceive such material status as a foundation of self-respect. In general, data demonstrate that no statistically reliable differences in the scale between first and fourth year students were identified.

7 lentelė. I ir IV kurso tiriamųjų pasiskirstymas pagal pagrindinių vertybių svarbą (procentais) ir vertybių rangus

Table 7. Distribution of First and Fourth Year Surveyed Persons with regard to Importance of Main Values (percentages) and their Ratings

Vertybės Values	I kursas / year		IV kursas / year		t kriterijaus reikšmė ir patikimumo lygmuo t criterion value and reliability level
Kreatyvumas (kūrybingumas) Creativity	32 %	1	35 %	1	-0,48; p > 0,05
Pasiekimai Achievements	30 %	2	32 %	2	-0,33; p > 0,05
Tobulėjimo galimybės Improvement possibilities	28 %	3	21 %	6	1,24; p > 0,05
Prestižas Prestige	25 %	4	28 %	3	-0,51; p > 0,05
Materialinė gerovė Material welfare	22 %	5	26 %	4	-0,71; p > 0,05
Aktyvus socialinis bendravimas Active social communication	19 %	6	25 %	5	-1,09; p > 0,05
Dvasinis pasitenkinimas Spiritual satisfaction	15 %	7	18 %	8	-0,61; p > 0,05
Individualybės išsaugojimas Preservation of individuality	12 %	8	19 %	7	-1,45; p > 0,05

Analizuojant vertybinių orientacijų hierarchiją bei svarbiausių gyvenimo sričių prioritetiškumą lyties aspektu (8 lentelė), išaiškėjo, kad vyrams labai svarbu pasiekti aukštą savo veiklos rezultatų, gebėti lavinti turimus įgūdžius ir mokėjimus, kryptingai siekti asmeninio tobulėjimo (3-oji vieta rangavimo skalėje).

Analysing the hierarchy of value orientations and priorities of main life spheres from the perspective of gender (Table 8), it was found that for men it was very important to achieve high activity results, be able to develop existing skills and proficiencies, purposefully seek personal improvement (3 place). Meanwhile women most favourably evaluate *creativity*, slightly worse, *achievements* (2 and 3 places).

Tuo tarpu moterys palankiausiai vertina *kreatyvumą*, kiek prasčiau *pasiekimus* (2-oji ir 3-ioji rangų vietos). Netikėta, kad moterys indiferentiškai vertina *tobulėjimo galimybes*, rangų lentelėje tam skirdamos tik 6-ąją vietą. *Prestižo* vertybė tiek vyrams, tiek moterims svarbi: vyrų vertinimų skalėje 4-oji vieta, o moterų – 5-oji. Gana aukštą vietą vertybių rangavimo eilėje moterys skyrė *materialiniams dalykams*, kurie pagal savo svarbą atsiduria lygiagrečiai su *pasiekimų* vertybe. (2-oji – 3-oji vietos). Vyrams *materialinės vertybės* ne tiek svarbios (5-oji vieta). Moterys daug balų skyrė vertindamos aktyvų *socialinį bendravimą* (4-oji vieta), tuo tarpu vyrai tam teikė žymiai mažiau dėmesio (6-oji vieta).

Tiek moterys, tiek vyrai neteikia reikšmės *individualumui* išsaugoti – ši vertybė rangų lentelėje atsidūrė priešpaskutinėje vietoje. Išryškėjo menka studentų orientacija į *dvasinį pasitenkinimą*.

It was unexpected that women were indifferent to *improvement possibilities* (6 place). The value of *prestige* is important both for men and women (4 and 5 place correspondingly). Women gave quite a high place to *material things* (2 place) and *achievements* (3 place). *Material values* are not that important for men (5 place). Women gave many points to active *social communication* (4 place), meanwhile men paid significantly less attention to it (6 place).

Both women and men do not treat *preservation of individuality* as important; students' poor orientation to *spiritual satisfaction* showed up.

8 lentelė. Tiriamųjų pasiskirstymas lyties aspektu pagal pagrindinių vertybių svarbą (procentais) ir jų rangus

Table 8. Distribution of Surveyed Persons with regard to Importance of Main Values by Genders (percentages) and their Ratings

Vertybės Values	Vyrai Males		Moterys Females		t kriterijaus reikšmė ir patikimumo lygmuo t criterion value and reliability level
Pasiekimai Achievements	33 %	1–2	35 %	2–3	–0,43; p > 0,05
Kreatyvumas (kūrybiškumas) Creativity	33 %	1–2	44 %	1	–2,31; p < 0,05
Tobulėjimo galimybės Improvement possibilities	22 %	3	21 %	6	0,25; p > 0,05
Prestižas Prestige	21 %	4	29 %	5	–1,87; p > 0,05
Materialinė gerovė Material welfare	20 %	5	35 %	2–3	–3,42; p < 0,01
Aktyvus socialinis bendravimas Active social communication	18 %	6	31 %	4	–3,06; p < 0,01
Individualumo išsaugojimas Preservation of individuality	16 %	7	18 %	7	–0,54; p > 0,05
Dvasinis pasitenkinimas Spiritual satisfaction	15 %	8	16 %	8	0,28; p > 0,05

Analizuojant kūno kultūros ir sporto studijų programų studentų sklaidą pagal pagrindinių gyvenimo sričių svarbą ir jų rangus (9 lentelė), statistiškai patikimų skirtumų tarp I ir IV kurso studentų nenustatyta. Svarbiausia gyvenimo sritis (1-oji vieta) abiejų amžiaus grupių studentams – pomėgiai ($t = -1,49$; $p > 0,05$). Antrąją vietą pagal svarbumą užima profesija. Pirmakursiai pagrindinių sričių hierarchijoje šeimą vertina šiek tiek geriau (3-oji vieta), lyginant su ketvirtakursiais (4-oji ir 5-oji vietas).

Analysing spread of students studying physical education and sports study programme with regard to main life spheres and their ratings (Table 9), no statistically reliable differences between first and fourth year students were identified. The most important life sphere (1 place) for students of both age groups is hobbies ($t = -1,49$; $p > 0,05$). Second important sphere is profession. First year students evaluate family slightly better (3 place) than fourth year students (4 and 5 places).

9 lentelė. I ir IV kurso tiriamųjų pasiskirstymas pagal pagrindinių gyvenimo sričių svarbą (procentais) ir jų rangus

Table 9. Distribution of Surveyed Persons of First and Fourth Years with regard to Importance of Main Values (percentages) and their Ratings

Asmeniškai svarbiausias gyvenimo sritis Personally most important life spheres	I kursas / year		IV kursas / year		t kriterijaus reikšmė ir patikimumo lygmuo t criterion value and reliability level
Pomėgiai (laisvalaikis) Hobbies (leisure)	25 %	1	34 %	1	-1,49; $p > 0,05$
Profesija Profession	24 %	2	24 %	2	0,00; $p > 0,05$
Šeima Family	15 %	3	11 %	4-5	0,91; $p > 0,05$
Visuomeninis gyvenimas Social life	14 %	4	13 %	3	0,22; $p > 0,05$
Mokymasis ir išsilavinimas Learning and educatedness	12 %	5	11 %	4-5	0,24; $p > 0,05$

Visuomeniniam gyvenimui svarbesnę prasmę (3-oji vieta) teikia baigiamojo kurso studentai, lyginant su pirmakursiais (4-oji vieta). Mažiausiai balų, ranguodami gyvenimo sritis, pirmakursiai skyrė *mokymuisi* ir *išsilavinimui* (5-oji vieta) Ketvirtojo kurso studentai šią gyvenimo sritį vertina analogiškai kaip ir šeimą, abiemis vertybėms hierachinėje struktūroje suteikdami ketvirtąją – penktąją vietas.

Analizuojant skirtingos lyties kūno kultūros ir sporto studijų programų studentų sklaidą pagal pagrindinių gyvenimo sričių svarbą ir jų sričių rangus (10 lentelė), išryškėjo, kad moterys, lyginant su vyrais, patikimu skirtumu svarbiomis laiko visas gyvenimo sritis,

Social life is more important for final year students (3 place), compared first year students (4 place). First year students gave least points to *learning and educatedness* (5 place). Fourth year students evaluate this life sphere similarly, like family, giving fourth-fifth places to both values.

Analysing students' spread by gender with regard to main life spheres and ratings of these spheres (Table 10), it was found that women more than men by reliable difference treated all life spheres as important, except for family. Comparing distribution of life spheres in the general hierarchic structure, the situation is nearly identical to the one that was explained

išskyrus šeimą. Lyginant gyvenimo sričių išsidėstymą bendroje hierarchinėje struktūroje, stebima beveik identiška situacija, kuri buvo išaiškinta analizuojant šiuos rodiklius amžiaus aspektu: reikšmingiausia gyvenimo sritis – *pomėgiai (laisvalaikis)*. Tai leidžia teigti, kad studentai daug laiko skiria savo pomėgiams, tarp jų ir sportui, kitaip neįsivaizduodami pilnaverčio gyvenimo. Didelės reikšmės tiertiems studentams turi ir *profesinio gyvenimo* sritis (2-oji vieta). Netikėta, kad vyrai (3-ioji vieta), jų atsakymus lyginant su moterų (5-oji vieta), labiau vertina *šeiminio gyvenimo* sritį. *Mokymosi ir išsilavinimo* sritis, vyrų vertinimu, atsiduria žemiausioje hierarchijos pakopoje (5-oji vieta), moterų – atitinkamai 4-oje vietoje.

analysing these indicators in the aspect of age: the most significant life sphere is *hobbies (leisure)*. This enables to state that students allocate much time for their hobbies, including sport, otherwise not imagining their full-fledged life. The sphere of *professional life (2 place)* is significant to surveyed students. It was unexpected that men (3 place) comparing to women (5 place) appreciate the sphere *family life* more. Men give the lowest, fifth place to the sphere of *learning and educatedness*; women, the fourth place.

10 lentelė. Tiriamųjų pasiskirstymas lyties aspektu pagal pagrindinių gyvenimo sričių svarbą (procentais) ir jų rangus

Table 10. Distribution of Surveyed Persons by Gender with regard to Importance of Main Life Spheres (percentages) and their Ratings

Asmeniškai svarbiausios gyvenimo sritys Personally most important life spheres	Vyrai Males		Moters Female		t kriterijaus reikšmė ir patikimumo lygmuo t criterion value and reliability level
Pomėgiai (laisvalaikis) Hobbies (leisure)	25 %	1	39 %	1	-3,06; p < 0,01
Profesija Profession	19 %	2	34 %	2	-3,45; p < 0,01
Šeima Family	14 %	3	12 %	5	0,61; p > 0,05
Visuomeninis gyvenimas Social life	11 %	4	18 %	3	-2,47; p < 0,05
Mokymasis ir išsilavinimas Learning and educatedness	9 %	5	17 %	4	-2,38; p < 0,01

Taigi, gyvenimo sričių ir terminalinių vertybių tyrimas atskleidė apklausos dalyvių vertybinių orientacijų struktūrą, kryptingumą, raiškos laipsnį. Tuo pagrindu atsirado galimybė išskirti studentų vertybinių orientacijų sistemai būdingą pragmatinių ir hedonistinių vertybių raiškos kryptingumą. Daliai studentų artimos sociocentrinų vertybių sistemos, iš kurių jie renkasi sau priimtinausias.

Thus, the research into life spheres and terminal values disclosed the structure of value orientations of survey participants, purposefulness, and degree of manifestation. Based on that, this enabled to distinguish purposefulness of manifestation of pragmatic and hedonistic values characteristic to the system of students' value orientation. For part of students systems of sociocentric values, from which they choose the most acceptable ones, are close.

Išvados

Vertybinėms orientacijoms, kaip ypatingoms būsimųjų kūno kultūros ir sporto specialistų asmenybės savybėms, būdinga tam tikra turinio struktūra, jungianti šiuos komponentus: *profesinį gyvenimą, mokymą ir lavinimąsi, gyvenimą šeimoje, visuomeninį gyvenimą, laisvalaikį ir pomėgius*. Sportinės veiklos specifiskumas daro realią įtaką asmenybės vertybinių orientacijų struktūrai, kuri akademinio studijų procese keičiasi išsaugodama specifinius, su sportine veikla susijusius, ypatumus.

Kūno kultūros ir sporto studijų programų studentų vertybių svarbos tyrimo rezultatai parodė, kad tiek I, tiek ir IV kurso studentams reikšmingiausia vertybė yra *pasiekimai*. Abiejų kursų tiriamieji apytiksliai vienodą (ir itin reikšmingą) svarbumą teikia *materialinei gerovei* ir *socialiniams kontaktams*. Ketvirtakursiams dvasinis pasitenkinimas yra patikimai svarbesnis nei pirmakursiams.

Tiek moterims, tiek vyrams vienodai svarbi tobulėjimo galimybė, individualumo išsaugojimas, dvasinis pasitenkinimas. Patikimu skirtumu moterims, lyginant su vyrais, yra svarbesnis siekis turėti darbą ar visuomenėje vertinamą profesiją; materialinė gerovė, garantuojanti aukštą darbo užmokestį bei kitus tos gerovės būdus; kreatyvumas, pasireiškiantis pastangomis naujais kūrybos elementais praturtinti / papildyti savo gyvenimą, profesinės veiklos pokyčius bei aktyvūs socialiniai kontaktai.

Analizuojant studentų sklaidą pagal pagrindinių gyvenimo sričių svarbą ir jų rangus, statistiškai patikimų skirtumų tarp I ir IV kurso studentų nenustatyta. Reikšmingiausios gyvenimo sritys – *pomėgiai* ir *išsilavinimo siekimas*, lemiantis profesinio gyvenimo planavimą ir kitus svarbiausius gyvenimiškus orientyrus, pavyzdžiui, aukšto statuso siekimą. Išsilavinimo

Conclusions

Value orientations as peculiar personality features of prospective specialists of physical education and sport are characterised by a certain structure of content, linking these components: *professional life, teaching and development, life in a family, social life, leisure and hobbies*. Specificity of sports activities actually influences the structure of value orientations of the personality, which during the academic studies changes, preserving specific peculiarities related to sports activities.

Results of the research into importance of values of students studying physical education and sports study programmes demonstrated that both first and fourth year students maintained that the most significant value was *achievements*. Target groups of both years attach approximately the same (and particularly significant) importance to *material welfare* and *social contacts*. For fourth year students spiritual satisfaction is reliably more important than for first year students.

The possibility of improvement, preservation of individuality and spiritual satisfaction are equally important both for women and men. By significant difference women, compared to men, find it more important to have a job or a profession that is appreciated in the society; material welfare, ensuring high salary and other ways of that welfare; creativity, manifesting itself by efforts to enrich/supplement one's life and changes in professional activities with new creative elements; and active social contacts.

Analysing students' spread according to importance of main life spheres and their ratings, no statistically reliable differences between first and fourth year students were identified. The most significant life spheres are *hobbies* and endeavour of *educatedness*, determining planning of professional life and other important life landmarks, for example

mas traktuojamas kaip svarbi investicija į profesinio gyvenimo vertybes, karjeros siekius, aukšto statuso įgijimą.

Vertinant skirtingos lyties kūno kultūros ir sporto studijų programų studentų sklaidą pagal pagrindinių gyvenimo sričių svarbą ir tų sričių rangus, esminių skirtumų tarp moterų ir vyrų nepastebėta, išskyrus tai, kad vyrai, jų atsakymus lyginant su moterų, labiau vertina *šeimos gyvenimo* sritį.

endeavour of high status. Educatedness is treated as an important investment in values of professional life, career endeavours, acquisition of high status.

Evaluating spread of students of physical education and sports study programmes by genders with regard to importance of main life spheres and their ratings, no essential differences between men and women were noticed, except for the fact that men appreciate the sphere of *family life* more than women.

Literatūra • References

- Allport, G. W. (1998 b). *Tapsmas*. Vilnius: Vaga.
- Astra, L. (1993). *Gyvenimo laikas*. Vilnius: Pradai.
- Barkauskaitė, M., Gribniakas, V. (2007). Aukštojo išsilavinimo aksiologinis aspektas. *Pedagogika*, 86, p. 7–14.
- Bitinas, B. (2010). *Gyvenimas ugdymo verpetuose*. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla.
- Bottenburg, M. (2005). The bonding and bridging power of university sports. *FISU conference. Universiade proceedings*. Irmir, p. 23–26.
- Chaney, D. (1996). *Lifestyles*. London and New York: Routledge.
- Čekanavičius, V., Murauskas, G. (2001). *Statistika ir jos taikymai*. I dalis. Vilnius: TEV.
- Čiužas, A., Ratkevičienė, V. (2000). Vertybinių jaunimo orientacijų tyrimai Lietuvoje. *Sociologija: praeitis ir dabartis*. Mokslinės konferencijos pranešimų medžiaga. Kaunas: Technologija, p. 19–25.
- Čiužas, A. (2001). *Besimokančio jaunimo vertybinės orientacijos*. Lietuvos sociologija amžių sandūroje (straipsnių rinkinys). Lietuvos filosofijos ir sociologijos institutas, Lietuvos sociologų draugija, Generolo J. Žemaičio Lietuvos karo akademija. Vilnius: UAB „Karminas“, p. 99–107.
- Daukila, S., Dumčienė, A. (2006). Fizinės kompetencijos ugdymas. *Sveikatos mokslai*. 6, p. 585–589.
- Giddens, A. (2005). *Sociologija*. Kaunas: UAB „Poligrafija ir informatika“.
- Jovaiša, L. (2009). *Gyvenimo sėkmės ugdymas*. Vilnius: Agora.
- Juodeikienė, S. (2004). *Paauglių dorovinių vertybių fenomenologija šiandieninėje visuomenėje*. *Socialinis ugdymas: socialinė pedagoginė teorija ir praktika*. Knyga III. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
- Kazlauskienė, A. (2001). Ekonominės migracijos raida Europoje ir Lietuvoje. *Sociologija: praeitis, dabartis, perspektyvos* (mokslinės konferencijos pranešimų medžiaga). Kauno technologijos universitetas. Kaunas: Technologija, p. 29–36.
- Kuzmickas, B. (2001). *Laimė, asmenybė, vertybės*. Vilnius: Mintis.
- Malinauskas, R. (2010). *Taikomoji sporto psichologija: vadovėlis*. Kaunas: Lietuvos kūno kultūros akademija.
- Meidus, L., Ivoškienė, V., Pečiūra, J. (2011). Trijų universitetų studentų sportininkų grupių vertybinės orientacijos ir jų raiška. *Sporto mokslas*, 2 (64), 59–64.
- Miškinis, K. (2002). *Sporto pedagogikos pagrindai*. Kaunas: Lietuvos kūno kultūros akademija.
- Pukėnas, K. (2005). *Sportinių tyrimų duomenų analizė SPSS programa: mokomoji knyga*. Kaunas: Lietuvos kūno kultūros akademija.
- Rokeach, M. (1976). The Nature of Human Values and Value System. In: *Current Perspectives in Social Psychology*. New York: University Press.
- Rokeach, M. (1979). *Understanding Human Values*. London.
- Šukys, S. (2001). *Sportinė veikla kaip paauglių vertybinių orientacijų, asmenybės savybių ir socialinio elgesio formavimosi veiksnys*. Daktaro disertacija. Kaunas: Lietuvos

kūno kultūros akademija.

Tamošauskas, P. (2000). *Humanistiškai orientuotas studentų fizinis ugdymas*. Monografija. Vilnius: Technika.

Tilindienė, I. (2000). *Sportinė veikla kaip paauglio santykio su savimi formavimosi sąlyga*. Daktaro disertacija. Kaunas: Lietuvos kūno kultūros akademija.

Zaclona, Z. (2007). Nauji iššūkiai modernios mokyklos mokytojui. *Mokytojų rengimas*, 8, p. 20–25.

Сенин, И. Г. (1998). Разработка модифицированного варианта «Опросника терминальных ценностей». *Психология и практика: Ежегодник РПО*. 4. Вып. 2, Ярославль, с. 287–288.

Lota BOBROVA

Socialinių mokslų (edukologijos) daktarė,
Šiaulių universiteto Kūno kultūros ir sporto
edukologijos katedros lektorė.

Moksliniai interesai: studentų vertybinės
orientacijos, gyvenimo stiliaus ypatumai,
pedagogų rengimas.

Doctor of Social Sciences (Education Studies),
Junior lecturer of Department of Physical
Education and Sports Educology of Šiauliai
University.

Research interests: students' value orientations,
lifestyle peculiarities, teacher training.

Address: P. Višinskio Str. 25, LT-76351 Šiauliai, Lithuania
E-mail: lotamadrid@gmail.com